

könyv
könyvtár
könyvtáros

1994
április

Kovács Máté búcsúztatja évfolyamunkat. Balról jobbra: Engel Pál, Szepesi Hajnal, Farkas Ildikó, Somogyi Anna, Tokodi Mária, Tóth Gyula, Barta Magdolna, Szilágyi Tibor, Fodor Zoltán

---

Képek a Kovács Máté-emlékülésről. Cikkeinket lásd a 28. oldalon. (Babiczy Béla felvételei)

Jobbról balra: Kovács Mária, Hubay László, Kiss István, Bereczky László, Pálvölgyi Endre

---

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1994. április

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Papp István:** Közép- és Kelet-Európa könyvtárügye Strasbourgban 3
Farkas Attila: Az egyházi gyűjtemények és a törvénytervezet..... 5

Műhelykérdések

- Bereczky László – Vajda Kornél:** „Országos hálózatra van szükség, egymás segítségére...” Beszélgetés Zsidai Józseffel 7
Koltay Tibor: Elektronikus vitafórumok: tájékozódás és tájékoztatás 13
Vasbányai Ferenc: Néhány gondolat az üzleti információról és hatásáról a könyvtári tájékoztatás világában 15
Mark Deckers – Mikulás Gábor: A menedzsment és a könyvtári menedzsment rövid története 20

Perszonália

- Varga Róbert:** Elhunyt Fiola Pál 24
Arnóth Károly: Rybicka Raymond (1931–1994) 27
Arnóth Károly: Kovács Mátéra emlékezünk 28
Fülöp Géza: Tanítvány – három munkahelyen 31
Vasas Livia: Orvosi könyvtáros – a szürke eminenciás 34

Könyv és Nevelés

- P. Kovács Imre:** Nagy multú középiskolai könyvtárak feltámadása 38
Dán Krisztina: Egy tanulmányút margójára 42

Könyv

- Juhász Ferenc:** A történész józansága 50
Róth András Lajos: Megmérettettünk 51
Magyar Katalin: A füzetes lányregények 58

Holmi

- 65
Pusztai Ilona: Debrecen Város Magistrátusának jegyzőkönyvei 1573 67
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz 69

Lapunk e számában Kass Jánosnak a Bélyegmúzeumban (Bp. VII., Hársfa u. 47.) rendezett, márc. 10. és szept 1. között megtekinthető kiállításának anyagából válogattunk

From the contents

- István Pap*: Librarianship in Central and Eastern Europe. Report to the European Communities in Strasbourg (3);
Attila Farkas: Church collections and draft law on public collections (5);
The first technological university library to have a universal collection interest.
Talk with József Zsidai, director-general (7);
Imre P. Kovács: The revival of traditional secondary school libraries (38).

Cikkeink szerzői

Arnóth Károly, az OSZK KMK munkatársa; *Bereczky László*, a 3K főszerkesztője; *Dán Krisztina*, a Fővárosi Pedagógiai Intézet munkatársa; *Mark Deckers*, a deventeri (Hollandia) National Office Scientific Support Function munkatársa; *Farkas Attila*, az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ intézményvezetője; *Fülöp Géza*, az ELTE Könyvtártudományi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára; *Juhász Ferenc* költő; *Koltay Tibor*, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára igazgatója; *P. Kovács Imre*, a *Köznevelés* ny. h. főszerkesztője; *Magyar Katalin*, az FSZEK munkatársa; *Mikulás Gábor*, a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola könyvtárának munkatársa; *Papp István*, az FSZEK főigazgató-helyettese; *Pusztai Ilona* tudományos kutató; *Róth András Lajos* könyvtáros (Székelyudvarhely); *Vajda Kornél*, a 3K munkatársa; *Varga Róbert*, a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója; *Vasas Livia*, a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára munkatársa; *Vasbányai Ferenc* egyetemi hallgató

Szerkesztőbizottság:

Tóthné Környei Márta elnök
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Sóron László

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő
Bajai Mária tervezőszerkesztő
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1134 Bp., Váci út 19. – Telefon: 131-2992/120

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Maróti Istvánné**, a Könyvtárellátó Vállalat igazgatója

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: **Balogh Mihály** ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közművelődési és Kulturális mecenatúrájától és a Magyar Hitelbank „Táncsics Mihály” Alapítványától

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Közép- és Kelet-Európa könyvtárügye Strasbourgban

Az Európai Közösségek (Európa Unió) Bizottsága – közösen az Európa Tanáccsal – véleménycserére hívta a közép- és kelet-európai (gyakorlatilag a korábbi szocialista, mínusz FÁK) országok néhány könyvtári szakemberét, hogy személyes kapacitásukban fejtsék ki elképzeléseiket az érintett könyvtárügyek fejlesztéséhez nyújtandó európai segítségről. A munkamegbeszélést ez alatt a cím alatt tartották 1994. február 4-én Strasbourgban: *Könyvtári fejlesztés Közép- és Kelet-Európában; a támogatástól a kooperáció felé – beruházás a jövő érdekében.*

A jelzett régió 11 országából és más 9 európai országból érkeztek a meghívatottak. Magyarországot *Mader Béla, Papp István, Poprády Géza* és *Sóron László* képviselte.

Már előzetesen, háttéranyagként kapták meg a résztvevők az Európai Unió által nyújtott támogatásokat felsoroló és értékelő áttekintést (*Richard Ayres*, a liverpooli John Moores Egyetem oktatási források menedzserének munkája). Ehhez csatlakozott egy érdekes bibliográfia az ezen országok könyvtárügyeivel foglalkozó, 1990 és 1993 között megjelent publikációkról *Stuart Marshall*, a British Council munkatársa összeállításában. S végül egy sorvezető a nézetcserehez: *W. F. Kamerman* (Hollandia), *Pasca Sanz* (Franciaország) és *Stephen Roman* (Anglia) vette számba a megvitatásra ajánlott témákat három fejezetbe csoportosítva (a nyitott társadalom megteremtése, kulturális partneri

kapcsolatok kialakítása, a piacgazdaság létrehozása).

Az Európai Közösségek Bizottsága részéről *Ariane Iljon*, az Európa Tanács részéről pedig *Jean Gattegno* volt a szeminárium spiritusz rektora. A rendezvény szellemi és anyagi feltételeinek előteremtéséhez a brit és a holland kormány nyújtott külön segítséget.

Az első napon a COPERNICUS, a PHARE és a TEMPUS programról esett szó, valamint az Európai Közösségek Bizottsága kutatási és technológiai fejlesztés 4. keretprogramjáról. Ezt követte az eddigi támogatások, közös vállalkozások áttekintése, majd néhány programról konkrétan is szó esett. Így a holland segítséggel beindított szlovák bibliobusz-projektéről Svidnikben, a magyar felsőoktatási könyvtárügy fejlesztési stratégiájáról (Mader Béla előadásában) és a német–cseh kooperációról a biznissz-információ terén a Cseh Tudományos Akadémia Könyvtárában.

Még az első nap délutánján megkezdődött az elhangzottak fölötti vita, amely aznap este és másnap délelőtt is folytatódott. A feladat az volt, hogy az Európai Közösségek Bizottsága és az Európa Tanács illetékesei olyan javaslatokat kapjanak, amelyek segítik őket az elkövetkező időszak fejlesztési stratégiájának kidolgozásában, a legfontosabb tennivalók megállapításában. A vitát hosszú lenne ismertetni, bár nem volna tanulságok nélkül. Itt csak a közösen kialakított programkeretet közölhetjük.

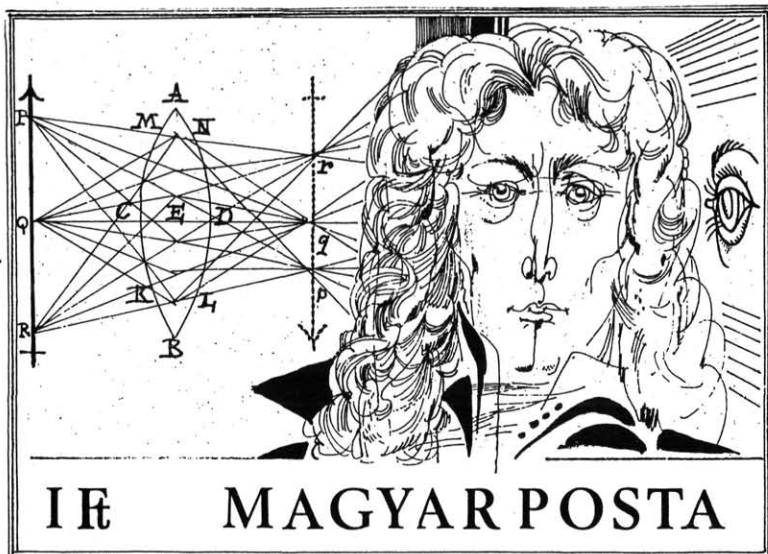
A programnak két fejezete lenne:

1. könyvtárpolitikai és strukturális kérdések; 2. gyakorlati tennivalók. Az első fejezetbe tartozik a könyvtári törvénykezés áttekintése, a könyvszektor felmérése azokban az országokban, ahol ez még nem történt meg (nálunk az IBD Ltd. végezte el a brit kormány Know-how Fundjának segítségével), a könyvtárak és információs szolgálatok statisztikai és gazdasági adatainak számbavétele, a könyvtárügyek közötti kommunikáció és kapcsolatok kérdése, különös tekintettel a könyvtáros egyesületekre. A második fejezet voltaképpen azzal foglalkozik, mit kell tenni konkrétan annak érdekében, hogy a könyvtárak felkészülhessenek feladataik ellátására a modern társadalom igényei szerint. Természetesen elsősorban az automatizáció ügye szerepel (a katalógusok számítógépesítése, regionális szintű központi katalógusok, a közművelődési könyvtárak gépesítése, a nemzeti bibliográfiák CD-ROM-on való megjelentetése, a számítógépesítés nemzetközi szabványainak kidolgozása, az adatkommu-

nikáció és -transzfer know-how-jának elterjesztése), de fontos témaként lett megjelölve a könyvtárosképzés tanterveinek megírása-lefordítása, a szakembercseréje, a különféle továbbképző tanfolyamok szervezése, a könyvtárosképző intézmények reformja, a tantervek korszerűsítése, az oktatók és hallgatók cseréje, valamint az állományok restaurálása és védelme.

A kooperáció előmozdítása érdekében valamiféle koordinációs eszközre lenne szükség. Ez lehet ilyen céllal indított hírlevél vagy a meglévő, hasonló profilú kiadványok (pl. az EBLIDA Newsletter) igénybevétele.

A szeminárium résztvevői több hasznos tájékoztató anyagot kaptak arra vonatkozóan, miképpen lehet az Európai Közösségek Bizottsága vagy az Európa Tanács által meghirdetett programokhoz kapcsolódni, hogyan kell a pályázatokat benyújtani. Ezeket a dokumentumokat a Magyar Könyvtárosok Egyesülete titkárságán tekinthetik meg az érdeklődők.

Több információhoz lehet jutni e tekintetben is az Európa Tanács budapesti Információs és Dokumentációs Központjában. Az önálló intézménynek az Országgyűlési Könyvtár adott helyet. Telefonszáma 153-0963, faxszáma 153-0944. A központ igazgatója, *Szilvássy Judit* és munkatársai, *Farkas Klára* és

dr. Kelemen Ágnes minden bizonnyal épp olyan készségesen állnak a hozzánk fordulók rendelkezésére, mint ahogyan felkészítették a strasbourgi szemináriumra utazó magyar résztvevőket. Amiért e beszámoló írója személyes köszönetét is kifejezi.

Papp István

Az egyházi gyűjtemények és a törvénytervezet

A katolikus egyház kodifikált kánonjogi törvénykezése, valamint az egyes egyházmegyék zsinati határozatai rögzítik és szabályozzák az egyházi tulajdonban lévő műtárgyállomány (egyedi és műtárgyegyüttesek, levéltárak, könyvtárak, kincstárak, gyűjtemények stb.) védelmének és gondozásának általános és konkrét kötelezettségét. Napjaink hivatalos egyházi szemlélete ezeket a felbecsülhetetlen értékeket az „egész egyház kulturális örökségé”-nek tekinti, és őrzésüket, védelmüket, valamint gondozásukat a legmagasabb hierarchikus szintről szorgalmazza. Ennek érdekében jött létre a II. Vatikáni Zsinat új dikasztériuma, az 1988-ban életre hívott „Az Egyház Művészeti és Történelmi Örökségét Védő Szentszéki Bizottság” (Pontificia Commissione per la Conservazione del Patrimonio Artistico e Storico della Chiesa). A nevezett Bizottság mintegy a vatikáni Kulturális Minisztérium szerepét tölti be. Püspök titkára, Mons. *Francesco Marchisano*, 1992 tavaszán hazánkba látogatott, hogy megismerkedjék a magyarországi egyházi műtárgy- és műemlékvédelemmel. Tárgyalt *Paskai László* bíboros primással, *Seregély István* egri érsekkel, a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnökével, valamint *Dankó László* kalocsai érsekkel, aki a Püspöki Karban a hazai, egyházi műemléki tanács és gyűjteményi központ püspök-kari referense. (A két intézmény teljes neve: Országos Egyháztörténelmi és Műemléki Tanács, illetve Országos Katolikus Gyűjteményi Központ.) *Marchisano* püspök-titkár felkereste az Országos Műemlékvédelmi Hivatalt is, valamint részt vett az OEMT tavaszi, fennállásának 25. évfordulóját ünneplő ankétján, Gyöngyösön. A vatikáni dikasztérium illetékese mindenütt hangoztatta, hogy Róma a leghatározottabban támogatja és egyben szorgalmazza az egyház és az állam közös törekvését a történelmi és kulturális örökség egyre hatékonyabb védelmére.

Ilyen előzmények ismeretében kell helyet biztosítani az ún. törvénytervezet paragrafusai között az egyházi tulajdonban lévő tárgyi állomány meghatározására, kvalifikálására és fenntartására vonatkozóan.

A törvénynek érintetlenül kell hagynia az Egyház sajátos, belső szabályozási rendjét, és úgy kell megfogalmaznia az egyházi kulturális javakra vonatkozó rendelkezéseit, hogy egyedi tárgyi állományunk és gyűjtemény-együtteseink szervesen illeszkedhessenek a hazai könyvtári, levéltári, múzeumi hálózathoz, – azonos nyilvántartási szabállyal, kutatási lehetőséggel, kiállítások, bemutatások szervezésével stb. Az

egyházi gyűjtemények – negyvenéves kirekesztés után – immár organikus részei a magyar kulturális életnek, részt vállalnak és részt kívánnak venni a hazai művelődés-politikában.

A törvénynek tisztáznia kell az egyházi gyűjtemények minőségét. Az egyház ugyan a magyar közjogban jogi személynek minősül, vagyona „magánvagyon”, de mint ilyen, a nemzeti örökségnek is része, ezért a „nemzeti vagyontól” elválaszthatatlan.

Az egyház – természeténél fogva – közösség, „társaság”. Gyűjtemény-együtteseit „közgyűjteményként” kellene kezelni, különösen akkor, ha szervesen illeszkednek a közgyűjtemények egyéb láncolatához.

A „múzeum” kvalifikáció – természetesen – sajátos muzeológiai feltételek függvénye (tudományos személyzet, restaurátor műhely stb.), amelyet ugyancsak a törvénynek kell meghatározni, és az egyházi közgyűjteményekre alkalmazni.

Ami az egyházi gyűjtemények szakmai felügyeletét illeti, el kell kerülni, hogy azok a megyei, önkormányzati múzeumok alá tartozzanak. Szerencsésebbnek tartanánk, ha a szakmai felügyeletet (tanácsadás, nyilvántartási segítség-nyújtás stb.) az eddigi gyakorlatnak megfelelően, az országos múzeumok látnák el (Magyar Nemzeti Múzeum, Galéria, Szépművészeti és Iparművészeti Múzeum). Levéltárak esetében az Országos Levéltár, könyvtárak vonatkozásában pedig az Országos Széchényi Könyvtár.

A működést és működtetést illetően, egyházi részről pedig az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ, állami részről a minisztérium Közgyűjteményi Főosztálya, illetve az Egyházi Kapcsolatok Főosztálya lenne az illetékes.

Az egyházi gyűjtemény-együttesek és a plébániai (lelkészi) klenódiум egységek hozzátartoznának a törvény által megszabott műtárgyvédelem rendszeréhez: egységükben (vagy adott esetben egyedi tárgyként) védetté nyilvánításuk nem állna ellentétben az egyházi tulajdonos tulajdonjogi érdekeivel.

A törvénynek ki kell terjednie az egyházi közgyűjtemények fenntartására és a fenntartást célzó állami, kulturális támogatás meghatározott mértékére. Mivel az egyház nem rendelkezik a kulturális intézményeinek fenntartását szolgáló anyagi háttérrel, azon egyházi intézményeket, amelyek részt vállalnak a hazai kulturális életben és működésükkel hozzájárulnak az országos közgyűjteményei feladatok ellátásához, hasonló támogatás illeti meg mint a nem egyházi tulajdonban lévő közgyűjteményeket.

Konkrét törvénytervezet egyébként kiterjedhetne az ingó nemzeti értékek egészére is, amely részletes praecambulumában foglalkozhatna a szakterületek mindegyikére vonatkozó általános rendelkezésekkel (tulajdonjog, vagyonvédelem, védettség, kutatási- és publikációs- jog stb.), majd külön-külön tárgyalná az egyes szakterületek működésére vonatkozó előírásokat.

Végző soron, az újra fogalmazott törvénytervezetet (annak az egyházra vonatkozó paragrafusait) egyeztetni kívánatos a Magyar Katolikus Püspöki Karral, illetve a Püspökkari Konferenciával.

Dr. Farkas Attila